

WEBINAR

DIFFERENTIERET VEDLIGEHOLDELSE OG BRUG AF KIRKEBYGNINGER

**v. restaureringsarkitekt ph.d., projektleder
Maj Bjerre Dalsgaard**

HVEM ER JEG?

Restaureringsarkitekt

...

Exners tegnestue m.fl.

...

Underviser på arkitektskolen

...

Ph.d. Den Middelalderlige Landsbykirke

...

**Projektleder FUV:
Differentieret Vedligeholdelse
af Kirkebygninger**

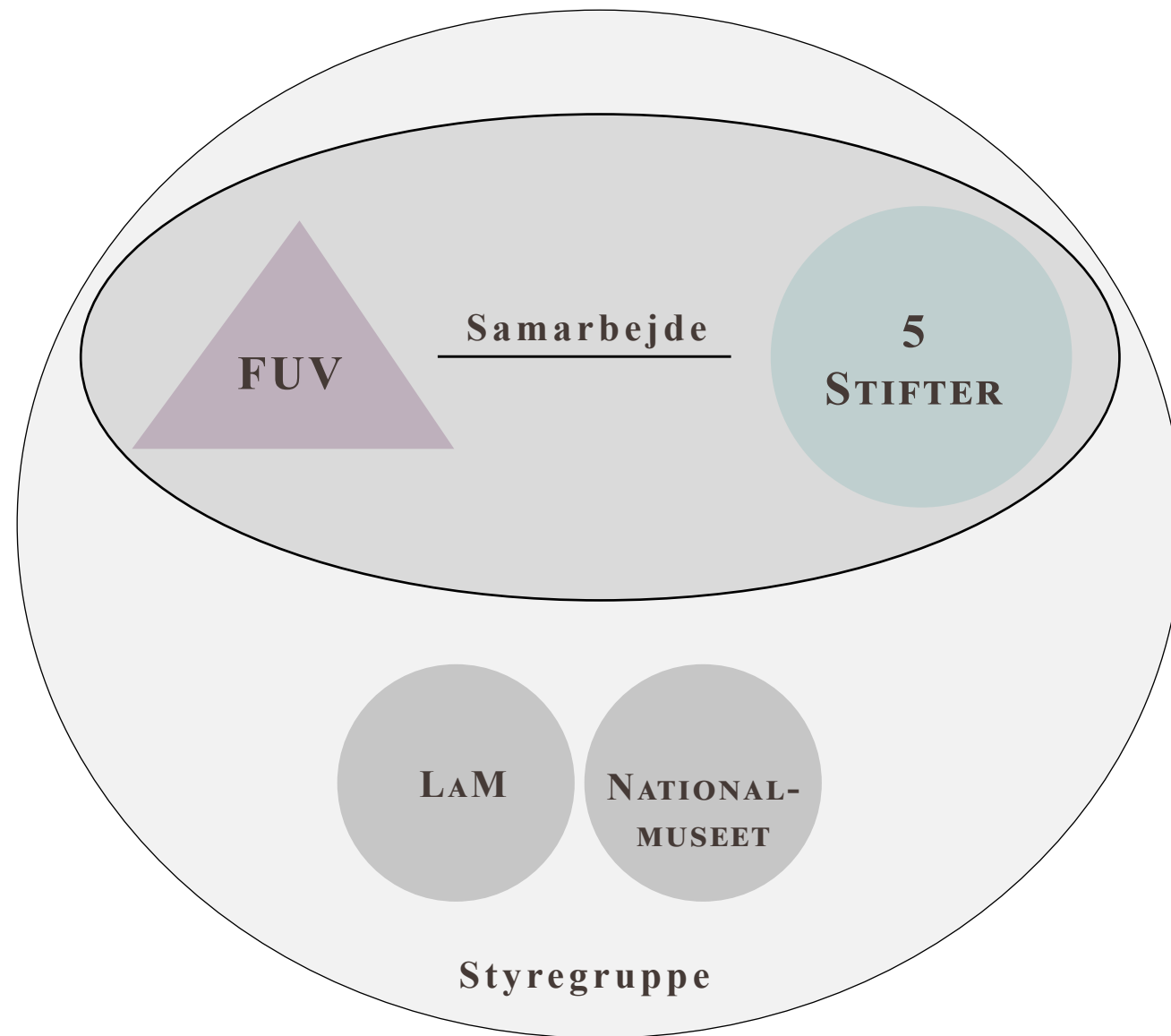
...

**Særlig bygningskyndig konsulent,
Aarhus Domprovsti**

...

PROJEKTETS ORGANISERING

Stifter

LOLLAND-FALSTER

5 provstier

Lolland Østre

ROSKILDE

Kalundborg

AALBORG

Morsø

RIBE

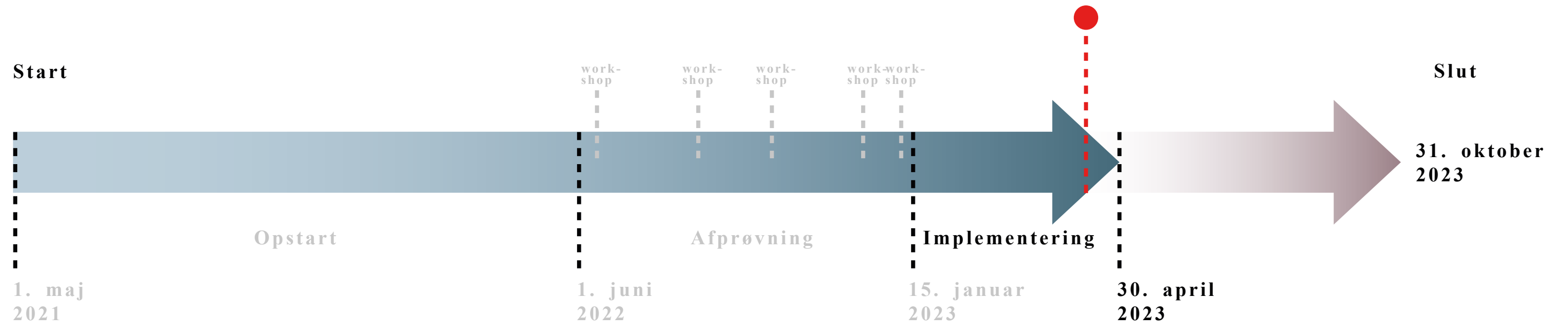
Varde

VIBORG

Salling

STATUS PÅ PROJETKET - TIDSPLAN

BAGGRUND OG FORMÅL

Baggrund

Der opleves – særligt i tyndt befolkede områder - en stor kløft mellem kravene til vedligeholdelse af kirkerne og de lokale, menneskelige og økonomiske ressourcer.

Formål

Projektets formål er at mindske kløften mellem krav og ressourcer. Dette skal ske gennem dialog og gennem udvikling af nye metoder. Målet med projektet er derfor at udvikle en praksis for fremtidig transparent prioritering af ressourcerne, som både tager højde for kirkernes brug og sikrer deres kulturhistoriske værdier.

Projektet skal give menighedsrådene metoder til i højere grad selv at kunne prioritere ressourcerne.

Slutprodukt

- Metode til kategorisering af kirker
- Strategier for differentieret vedligeholdelse
- Materiale til formidling og implementering af metoden lokalt i menighedsråd og provstier.

PROJEKTETS PRÆMIS OG AFGRÆNSNING

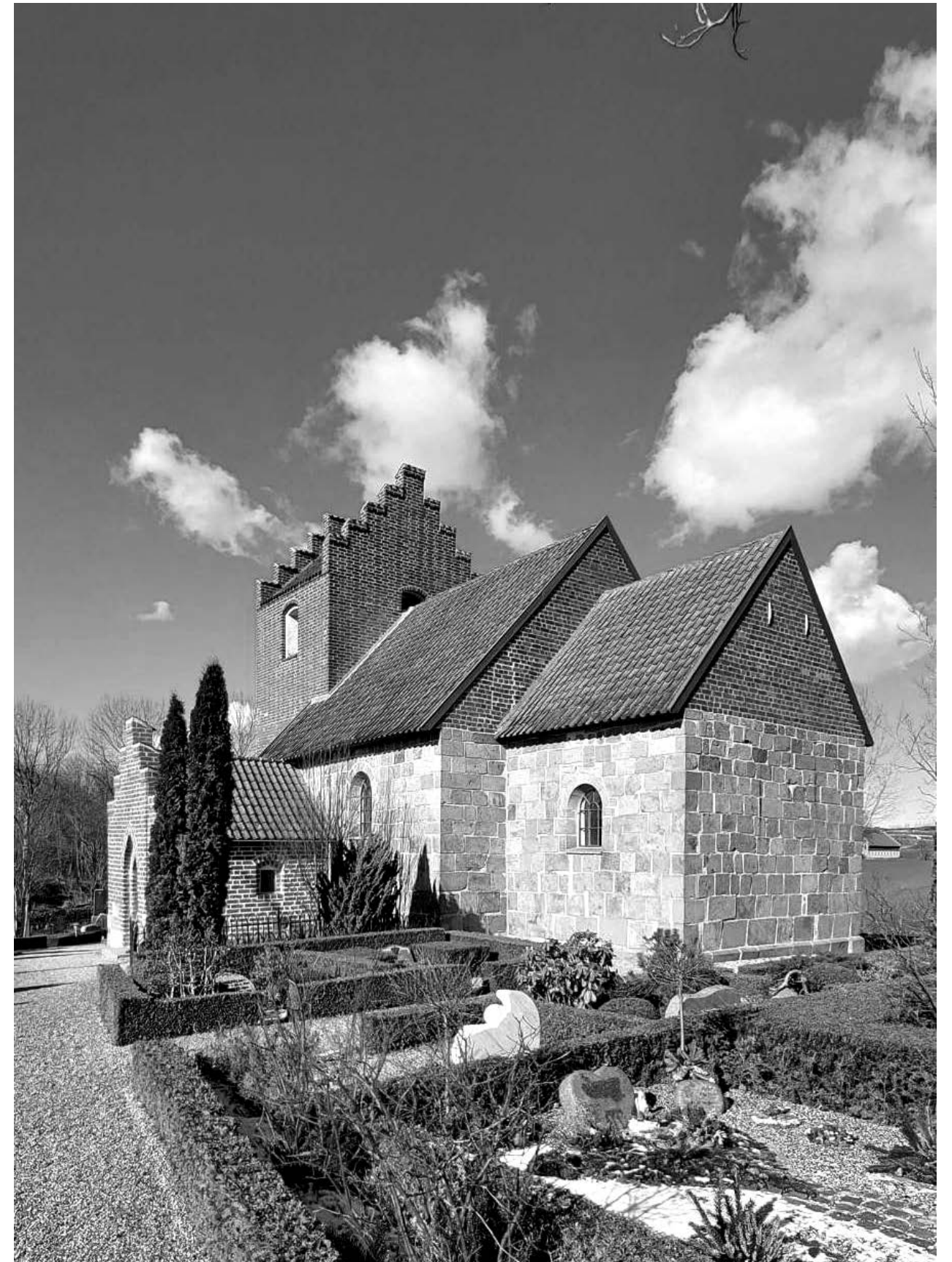
Projektet arbejder med:

- en model for kategorisering
- selve kirkebygningen og inventaret

Behandler ikke:

- kirkegården
- folkekirkens øvrige bygninger
- økonomien specifikt

! metoden er ikke en spareøvelse, men handler om at finde måder at bruge de tilgængelige ressourcer klogt - til gavn for både kirkeliv og kulturarv.

UDBYTTE AF PROCESSEN

Hvad får sognet, pastoratet, provstiet ud af at arbejde med modellen?

Status

Overblik

Den korte bane

Prioritering af aktuelle opgaver

Den mellemlange bane

Langsigtet vedligeholdelsesplan

Den lange bane

Langsigtet strategisk tilgang

DEN ENDELIGE MODEL

KIRKENS BETYDNING - FLERE PERSPEKTIVER!

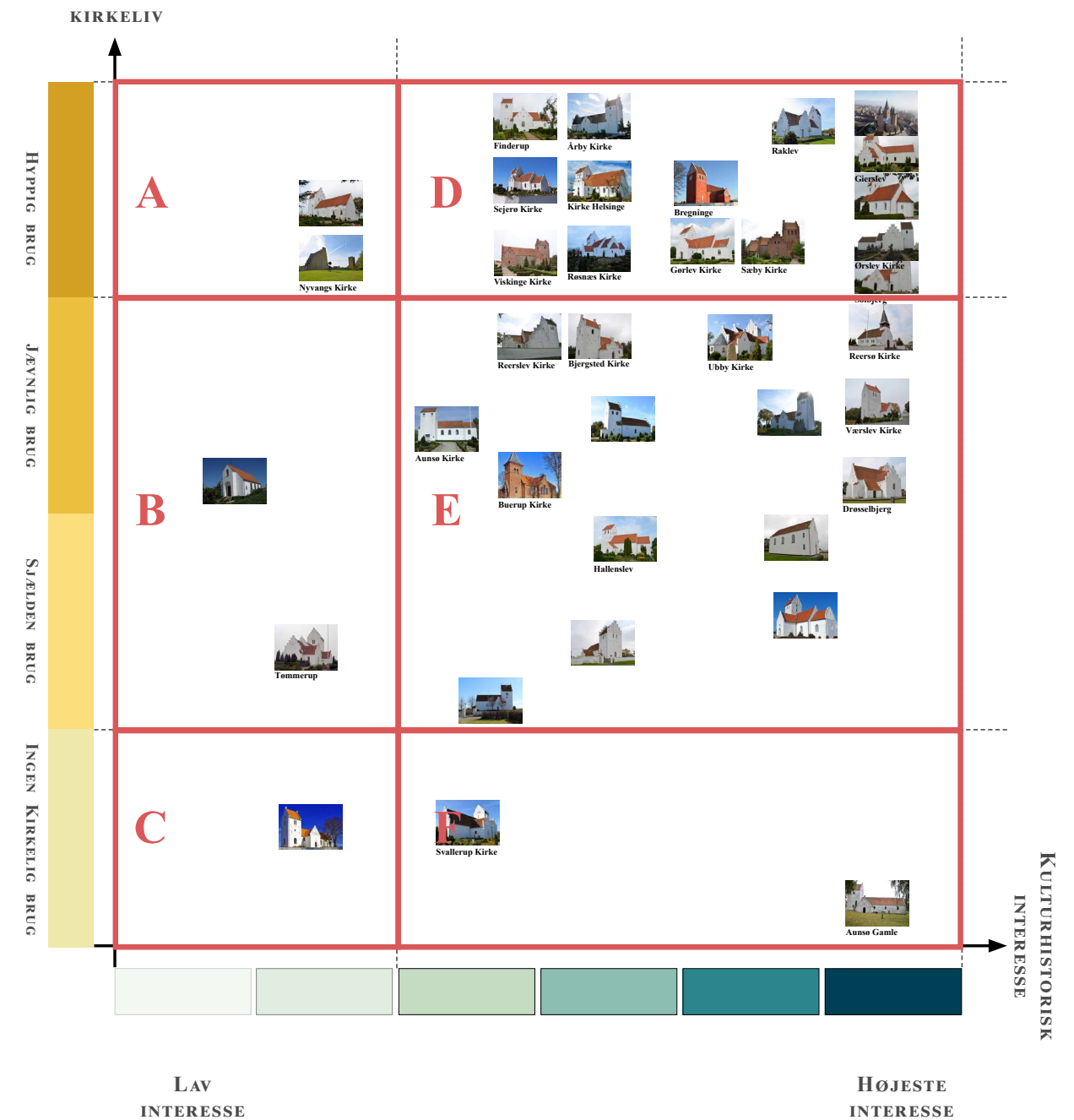

Kirken som kulturarv

Kirken som praksissted

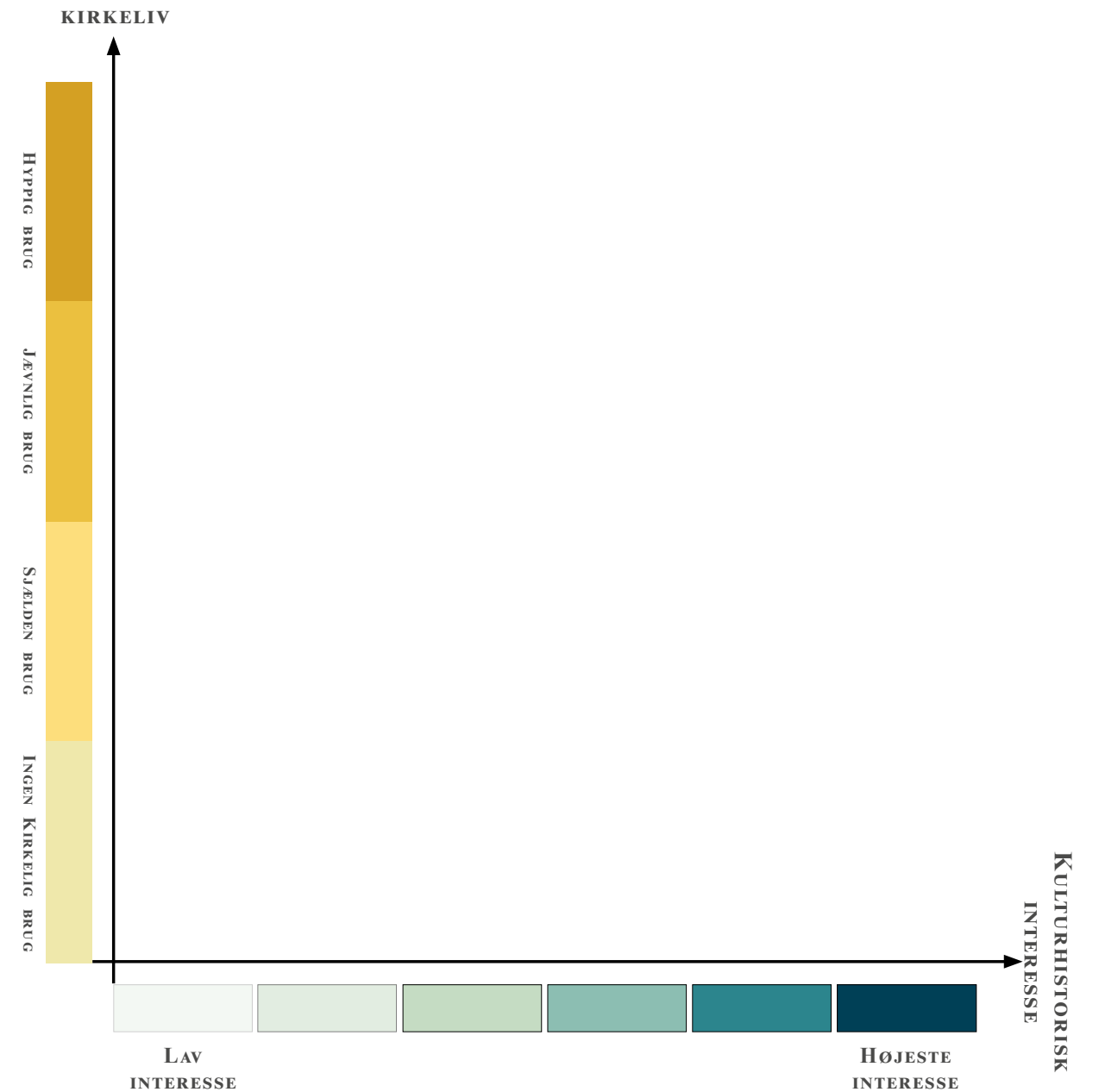
UDVIKLING AF MODELLEN

MODELLENS PARAMETRE

Kirkeliv og kulturhistorisk interesse som de styrende parametre

- Kategoriseringen fremkommer i krysfeltet mellem brug og kulturhistorisk interesse
- Menighedsrådet kan selv vurdere kirkelivet
- Nationalmuseet eller anden særligt bygningskyndig fagperson skal forestå vurderingen af kulturhistorisk interesse

DET KULTURHISTORISKE PARAMETER

Vurderes af Nationalmuseet, Kgl. bygningsinspektører eller anden fagkyndig konsulent

Lav interesse

Højeste interesse

DEN KULTURHISTORISKE SCREENING

Gennemgang af kirken

Fremhævelse af vigtigste elementer

Grundig gennemgang af kirken, hvor de vigtigste og mest betydningsfulde elementer fremhæves

Kategorisering

Kategoriseringen er en overordnet 'grovsortering', men det vil altid være vigtigt at lade denne være suppleret af den grundige gennemgang, så man ved, hvordan man bedst prioriterer midlerne indenfor den enkelte kirke.

En kirke kan have en samlet lav kategorisering, men stadig have enkelte meget vigtige eller værdifulde elementer.

På samme vis kan en kirke have en høj kategorisering, men eksempelvis have et interiør af mindre interesse.

Behov

Intervaller for udbedringsbehov

1. Meget væsentligt/akut behov for udbedring
2. Væsentligt behov for udbedring
3. Behov for udbedring
4. Mindre behov for akut udbedring.

NOTAT

VEDR. BEVARINGSVÆRDIER

Forskning, Samling og Bevaring
Middelalder, Renæssance og Numismatik
Sagsbehandler:
Morten Larsen, +45 41206705

XXX Kirke

XXX Herred, XXX Amt
XXX Provsti, XXX Stift

Baggrund for notatet:
XXX

Vedr. notatets anvendelse:

Dette notat har til hensigt at klarlægge, hvilke antikvariske værdier der findes i kirkenes bygning og inventar. Notatet er ikke en prioriteret liste over bevaringsværdierne, men er udarbejdet for at anskueliggøre overfor menighedsråd og provsti, hvor i kirken, at væsentlige kulturhistoriske værdier findes, og for at oplyse om kirkens bevaringsværdier forud for projektering af vedligehold og anvendelse.

Kort præsentation af kirken:
XXX

FREMHÆVEDE BEVARINGSVÆRDIER

Landskabelig placering, kirkegården, dens bygninger og afgrænsning:
[dige, bygninger/elementer på kirkegården, fredninger]

Kirkebygningen:

Facader (ydre/indre):
Døre, vinduer, nicher:
Tagværk:
Kalkmalerier:
Bygningsarkæologiske spor:
Arkitekturhistorie:
Arkitektur og æstetik (eksteriør): KBI

Kirkens inventar:

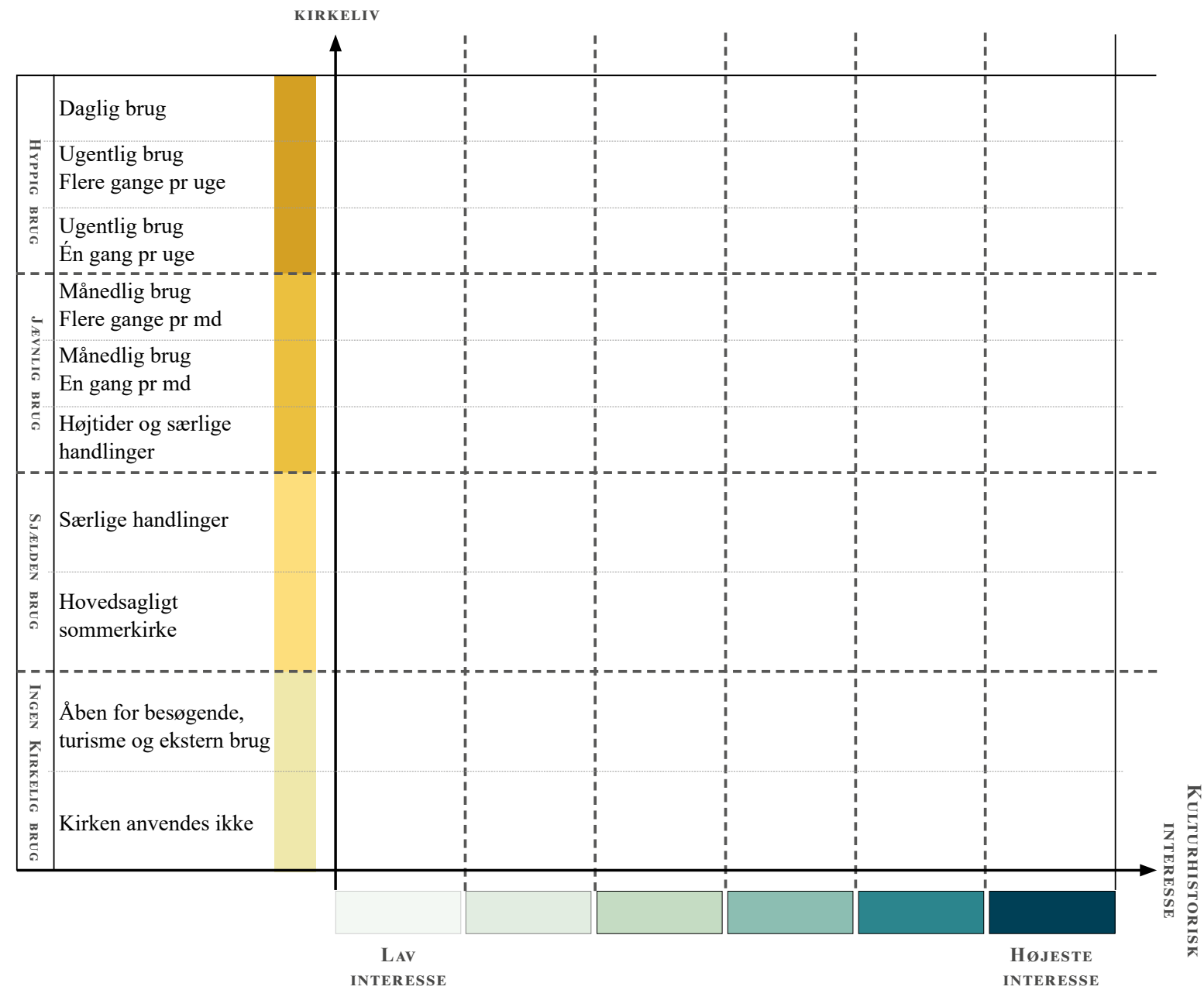
Alterbord, altertavler
Korbuekrucifikser, løse figurer
Prædikestol
Døbefont
Stoleværk
Særlige inventarstykker
Arkitektur og æstetik (interiør): KBI

KIRKELIVET

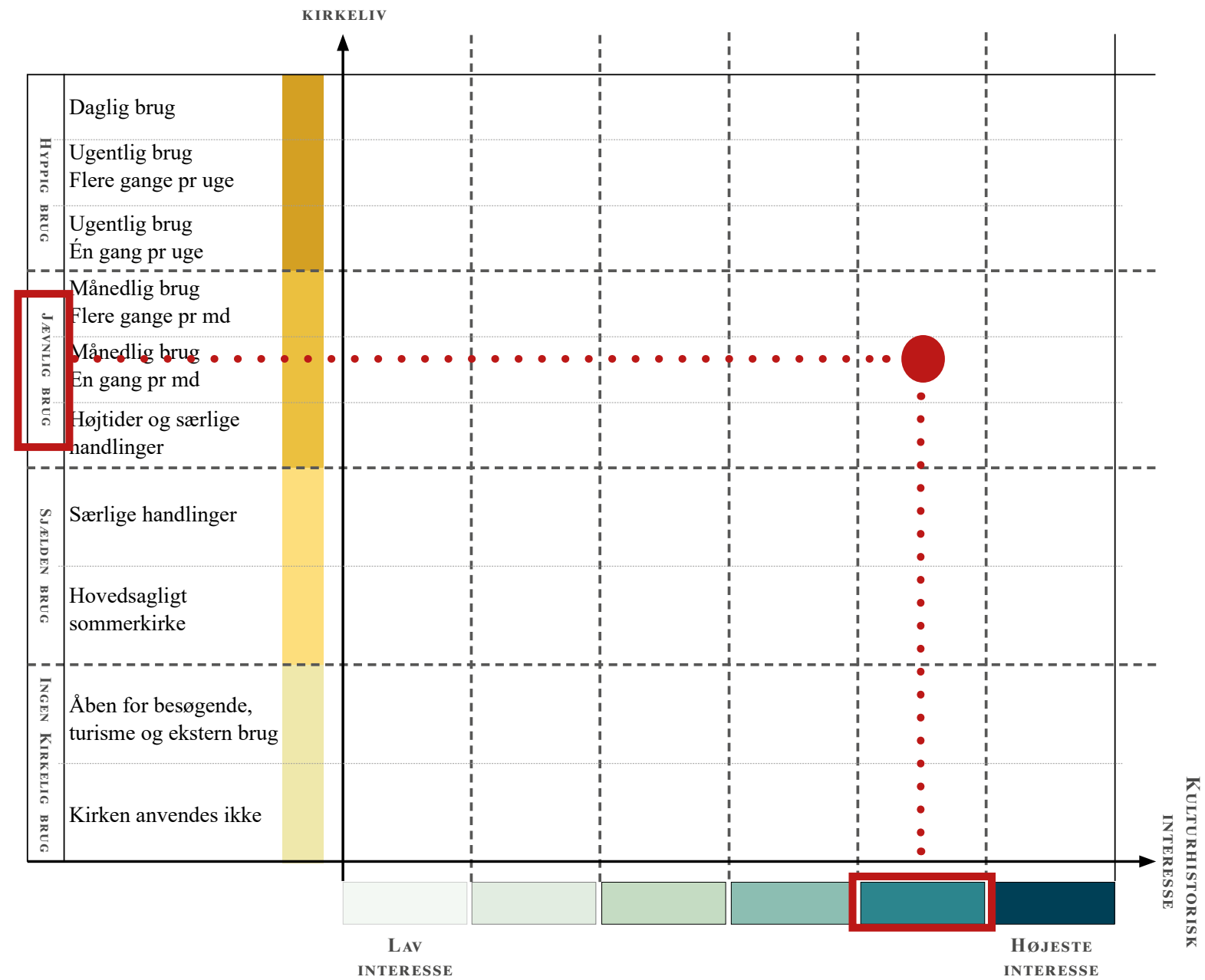
Vurderes af menighedsrådet selv

H Y P P I G B R U G	Daglig brug	
	Ugentlig brug Flere gange pr uge	
	Ugentlig brug Én gang pr uge	
J Æ V N L I G B R U G	Månedlig brug Flere gange pr md	
	Månedlig brug Én gang pr md	
	Højtider og sær- lige handlinger	
S J Æ L D E N B R U G	Lejlighedskirke	
	Hovedsagligt sommerkirke	
I N G E N K I R K E L I G B R U G	Åben for besøgende, turisme og ekstern brug	
	Kirken anvendes ikke	

MODELLEN I SIN HELHED

MODELLEN I SIN HELHED

A photograph of a ceiling with a central chandelier and decorative borders. The ceiling is light-colored with a central chandelier featuring five gold-colored shades. The chandelier is surrounded by a decorative border consisting of repeating geometric patterns in shades of brown, grey, and white. The overall aesthetic is classic and elegant.

**FREMTIDIGE STRATEGIER
OG VEDLIGEHOOLD**

STRATEGIER

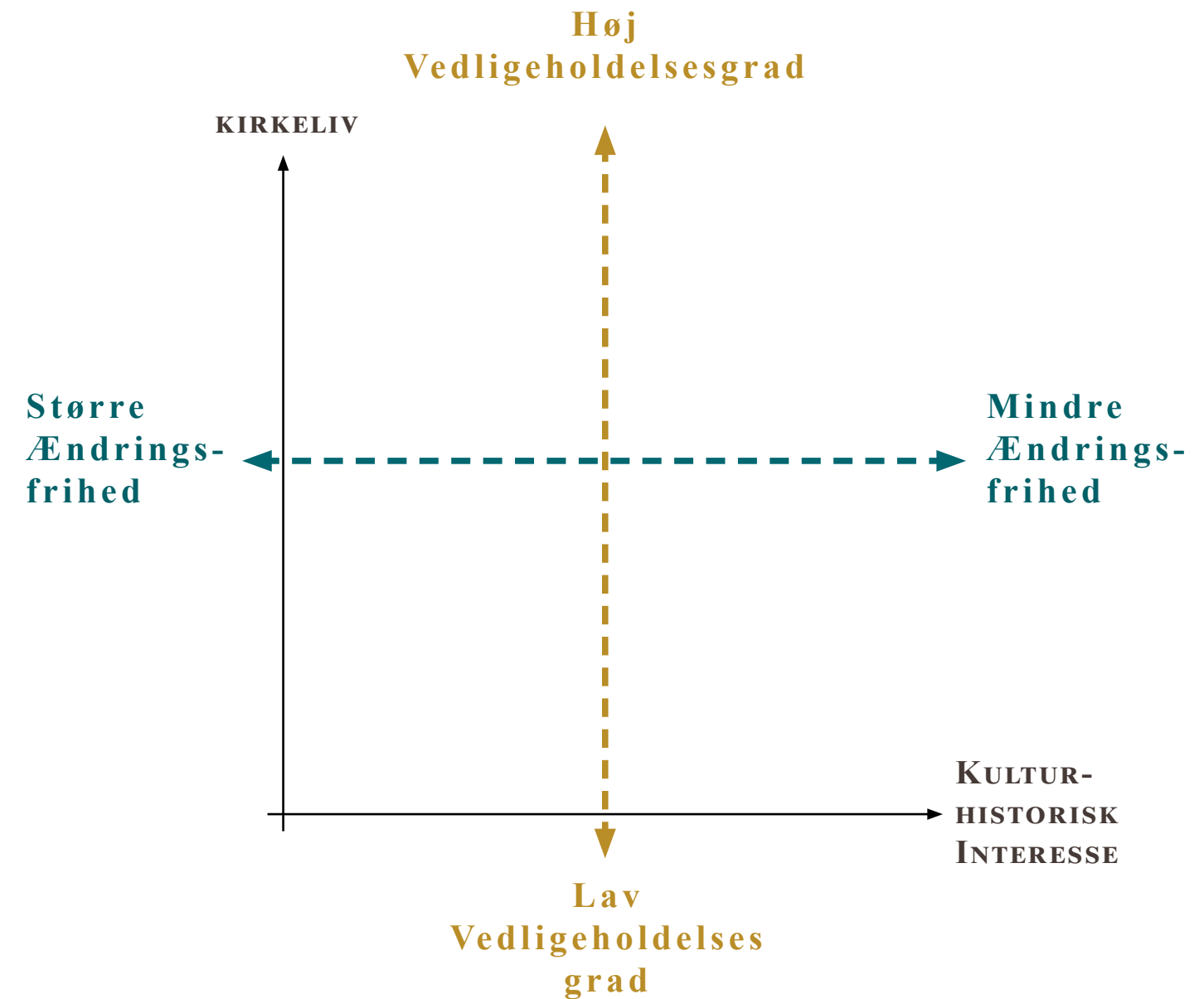
Grundpræmis for strategierne

- Sammenhæng mellem kirkeliv og *vedligeholdelsesgrad*
- Sammenhæng mellem *graden af kulturhistorisk interesse* og *friheden til ændringer*

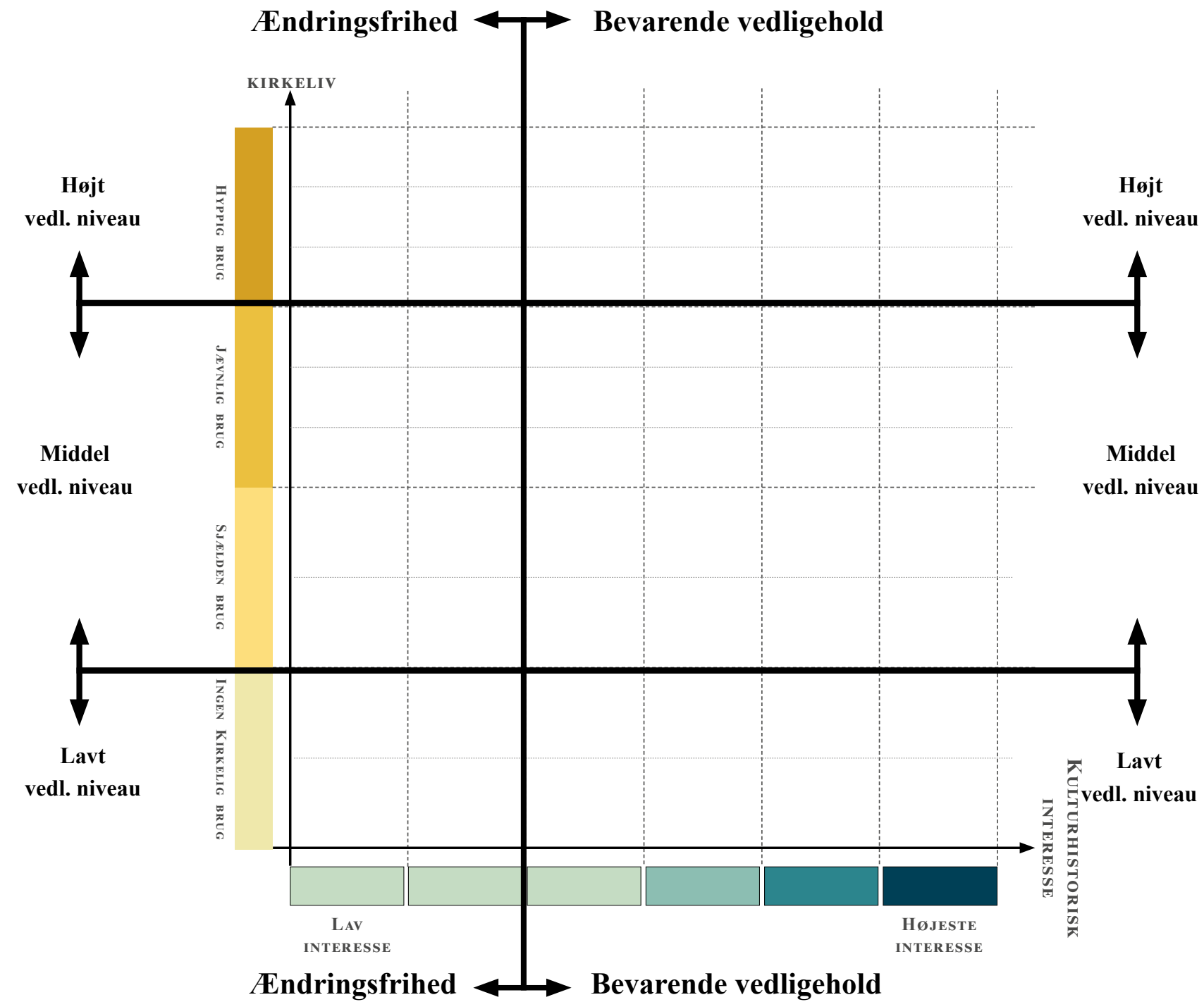
Det vil sige:

- En aktivt kirkeliv retfærdiggør en høj vedligeholdelsesstandard, da de bygninger, der er i brug skal prioriteres også at være i god stand, og også visuelt fremstå således. Mens kirker der ikke er i brug kan prioriteres lavere.
- Den kulturhistoriske interesse sætter en naturlig begrænsning for hvor store ændringer, der må ske med og i en kirkebygning.

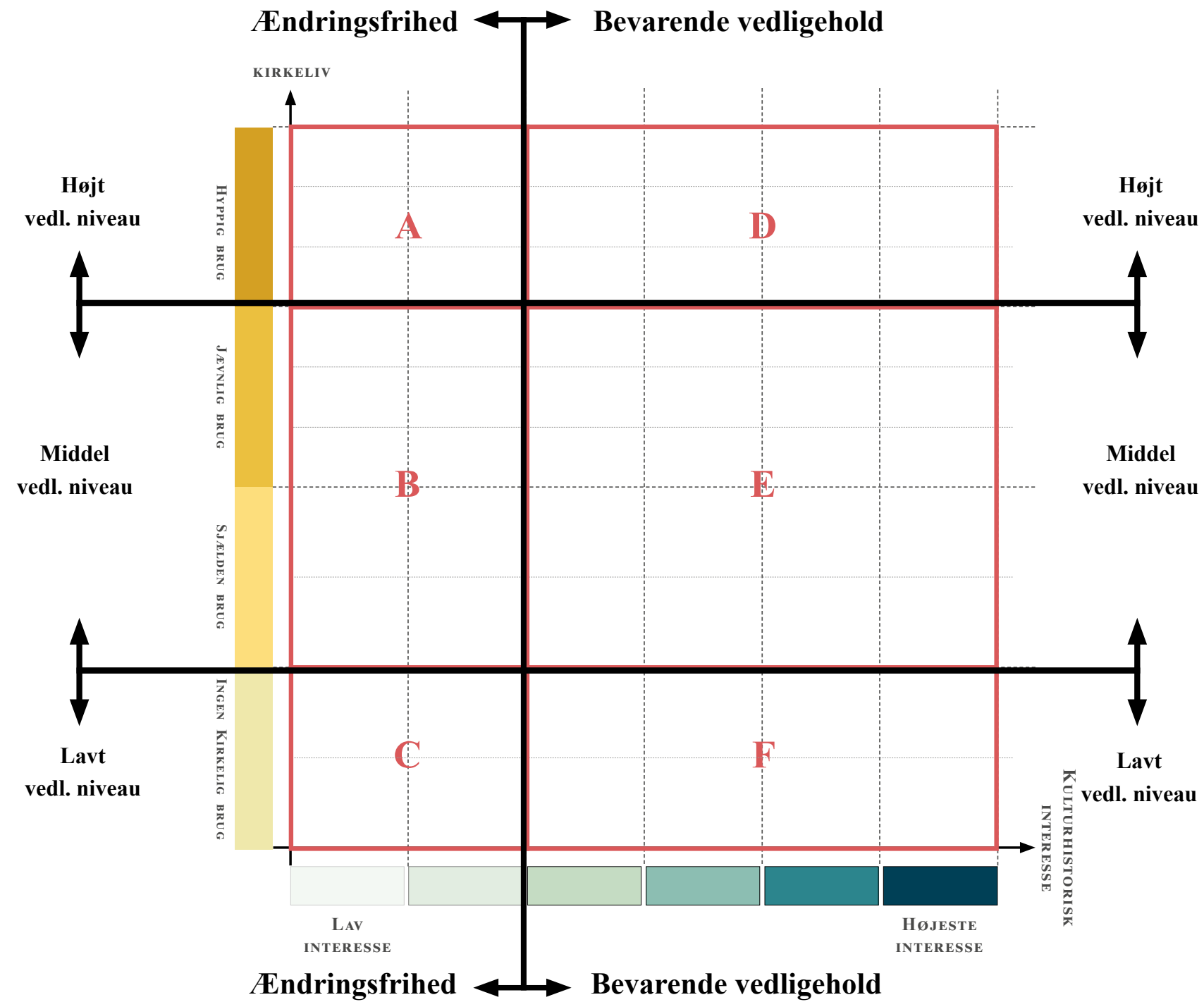
Således er der for kirker uden væsentlig værdi en stor ændringsfrihed, men for kirker med meget høj værdi i udgangspunktet kun en lille ændringsfrihed.

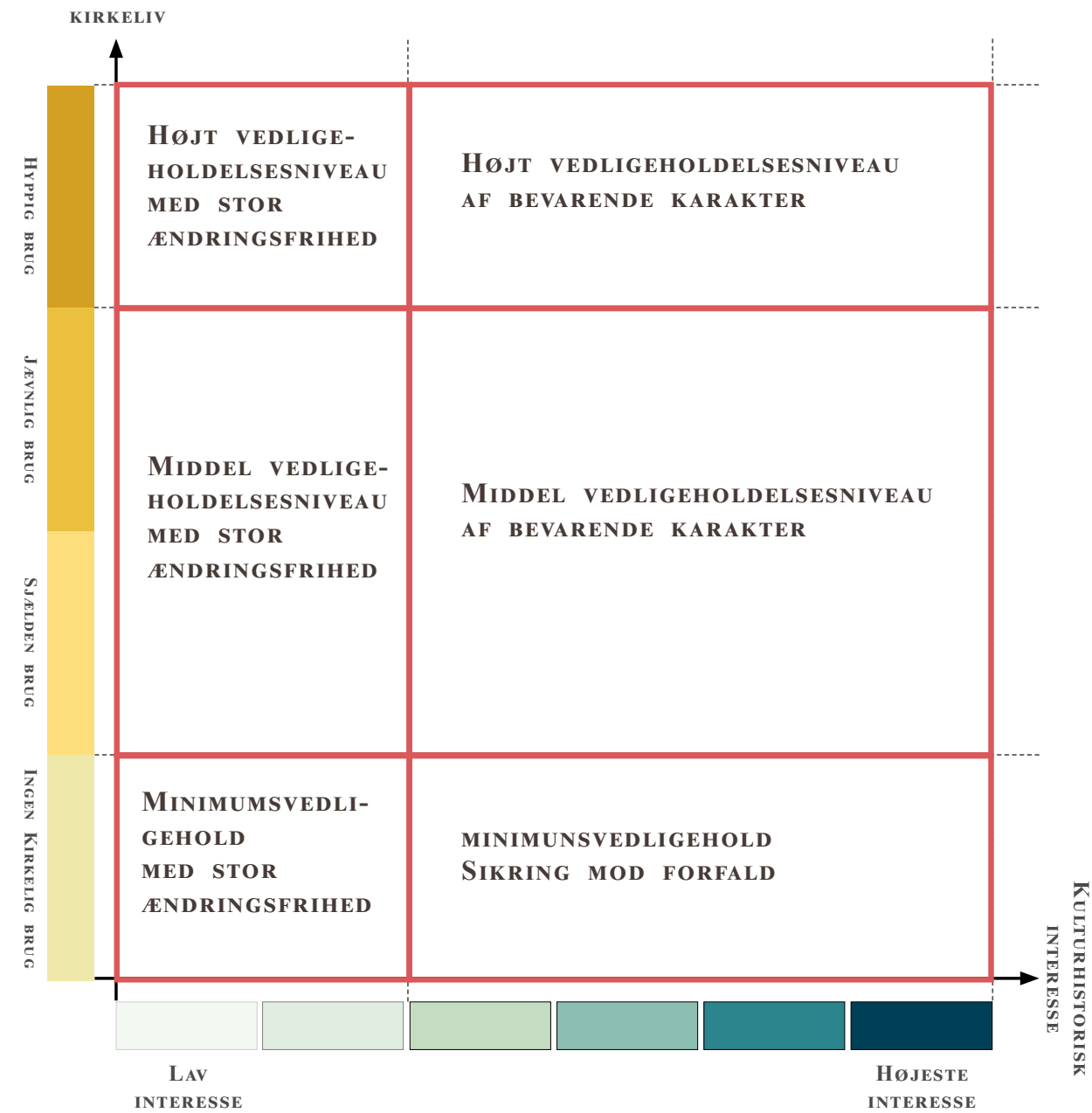
STRATEGIER

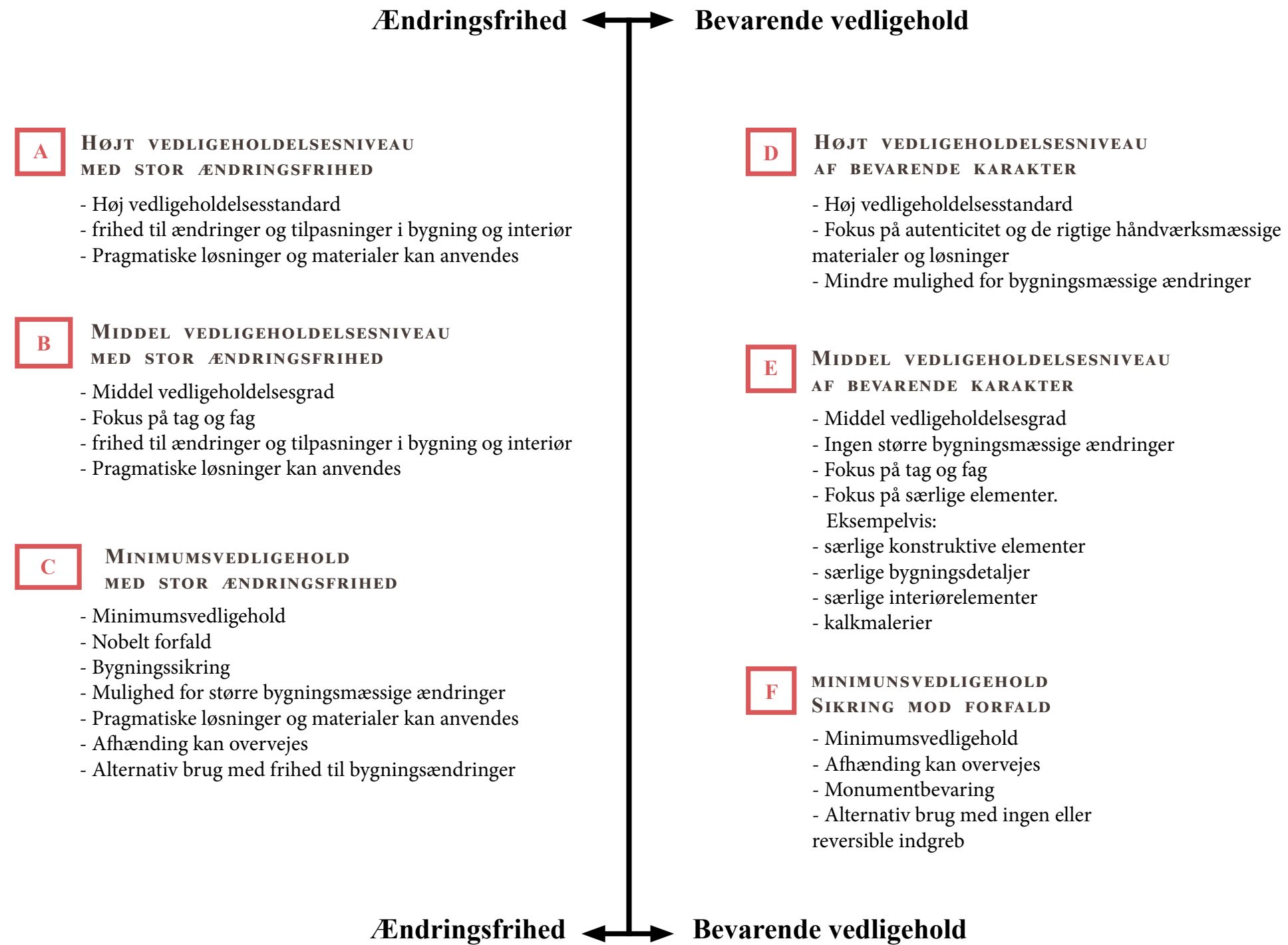
STRATEGIER

STRATEGIER FOR FREMADRETTET VEDLIGEHOJDELSE

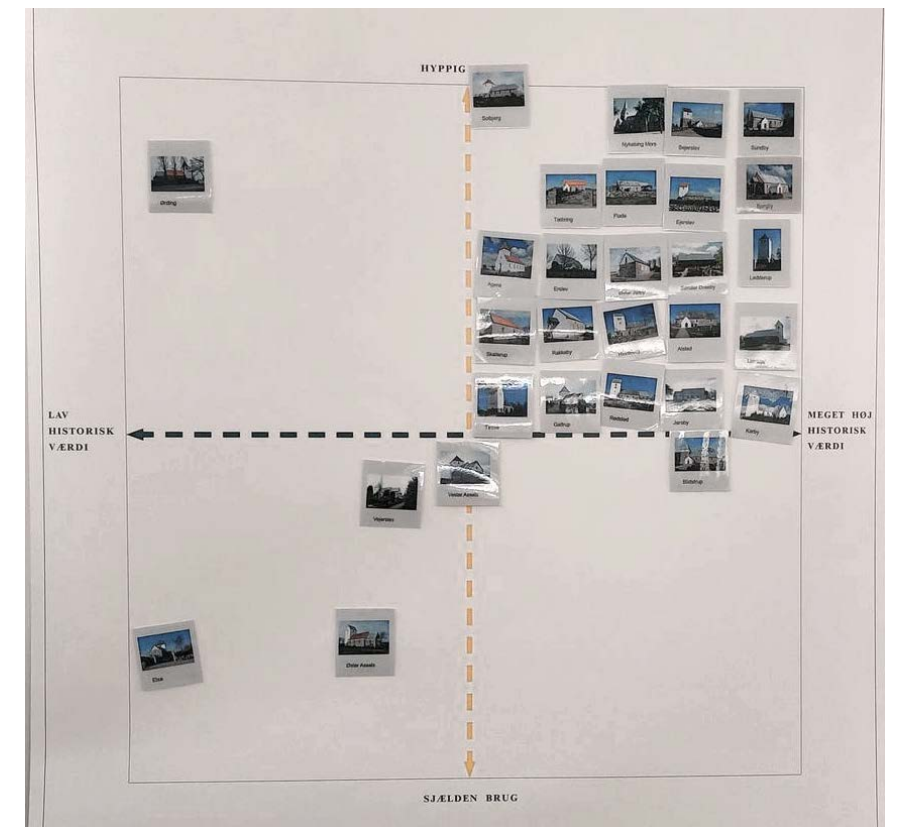
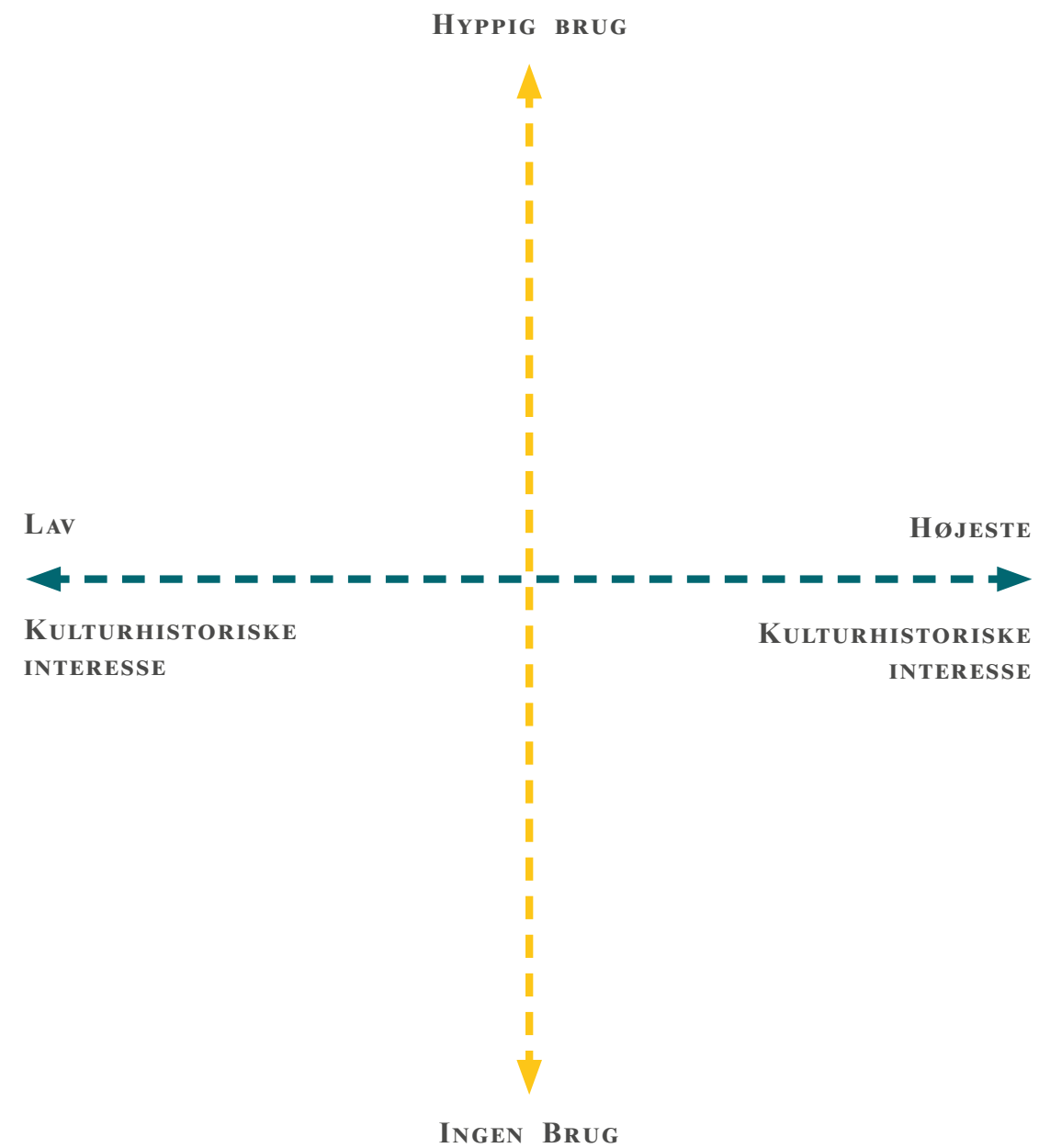
STRATEGIER FOR FREMADRETTET VEDLIGEHOELDELSE

WORKSHOP-ARBEJDE

ØVELSE 1: FÅ TANKERNE I GANG

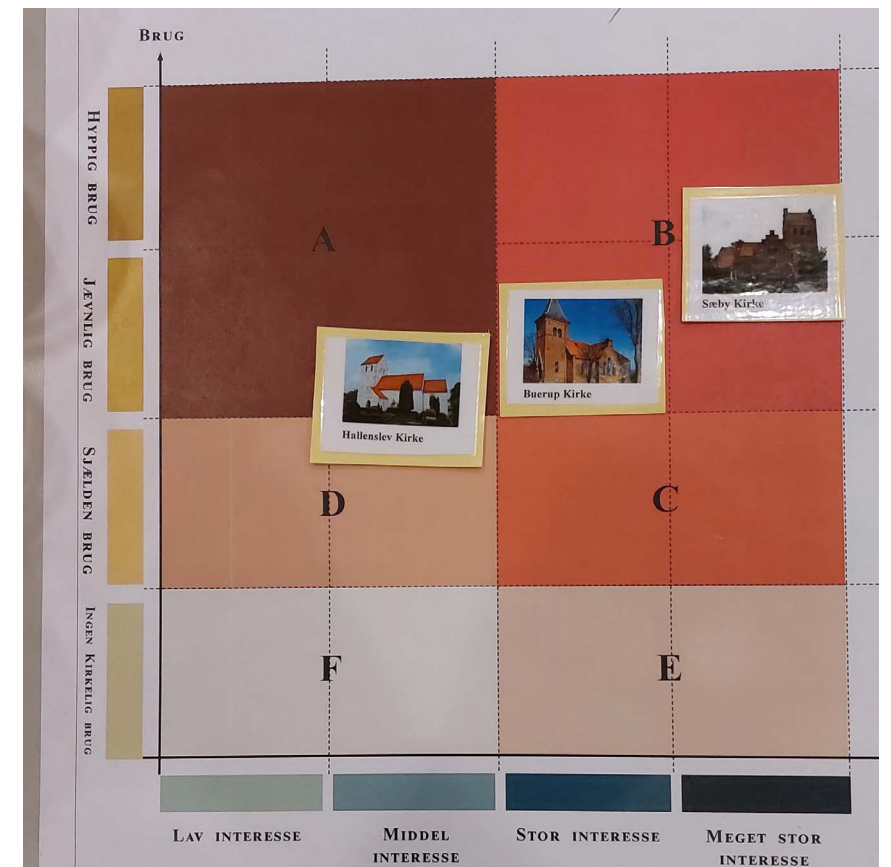
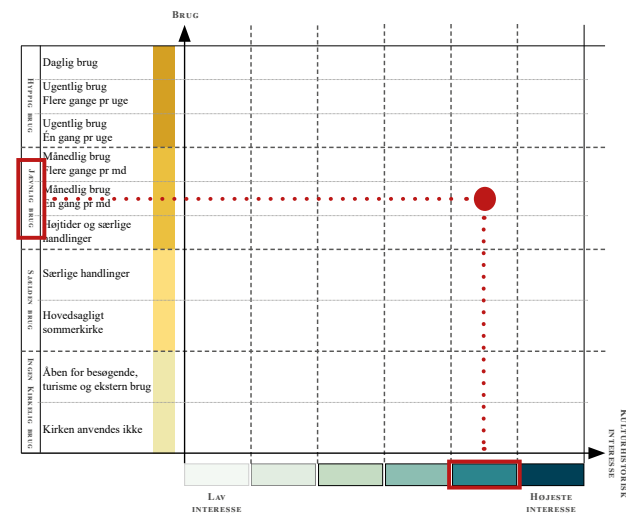
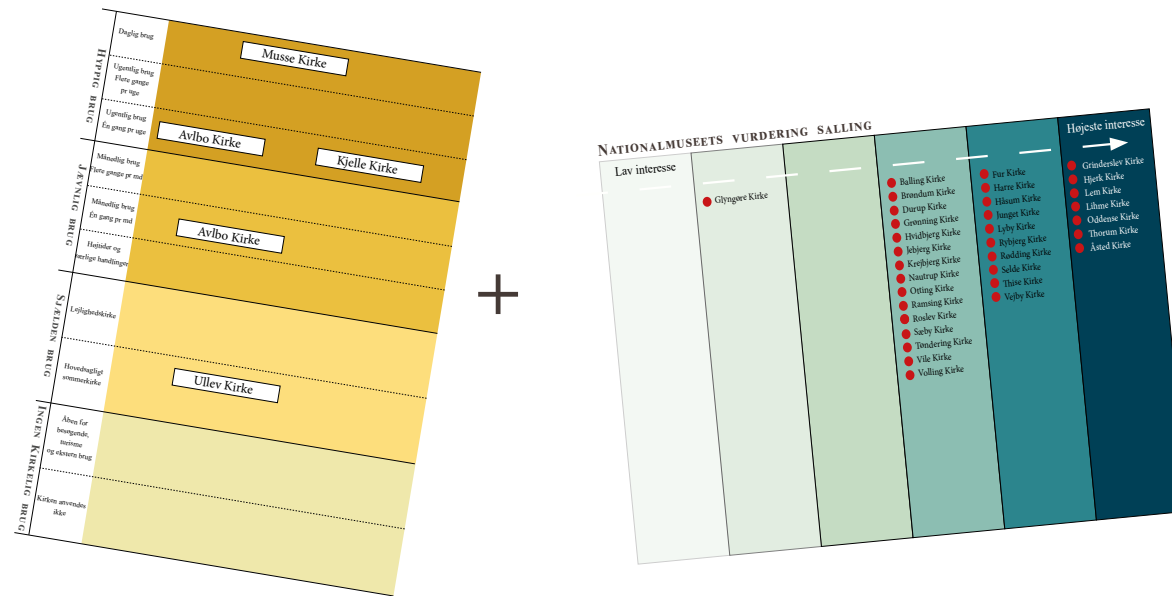

ØVELSE 2: KIRKELIV

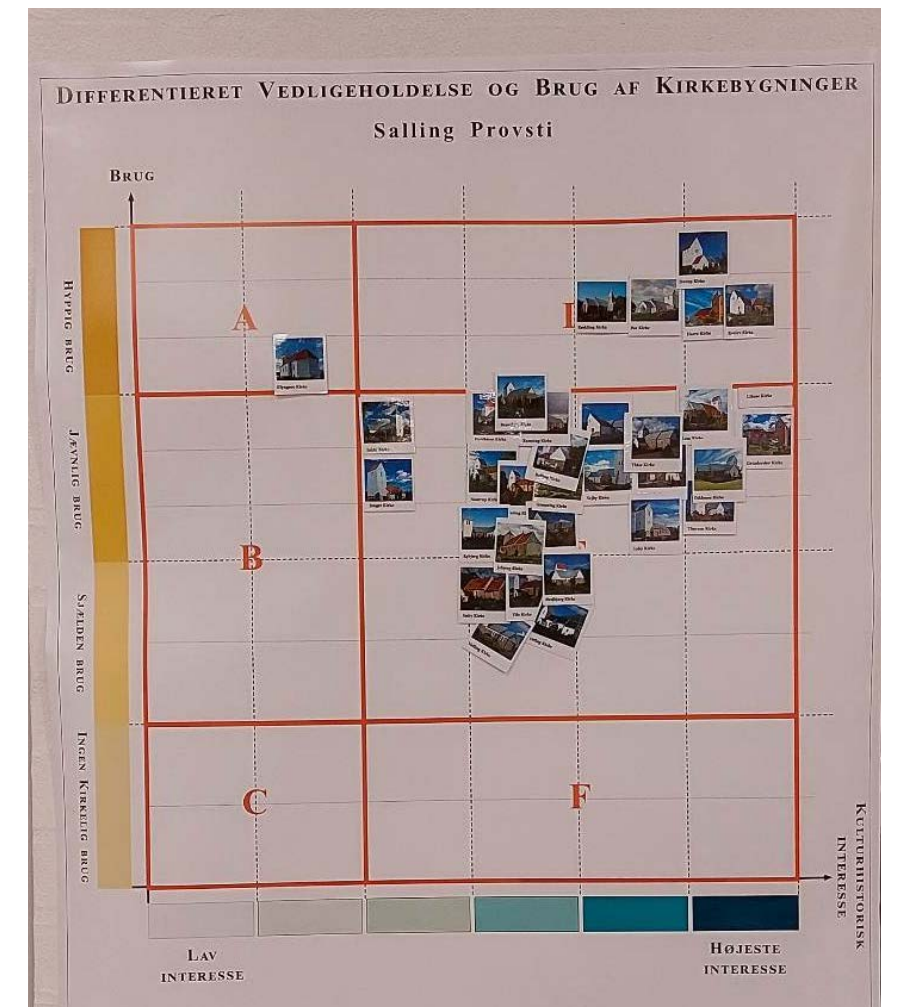
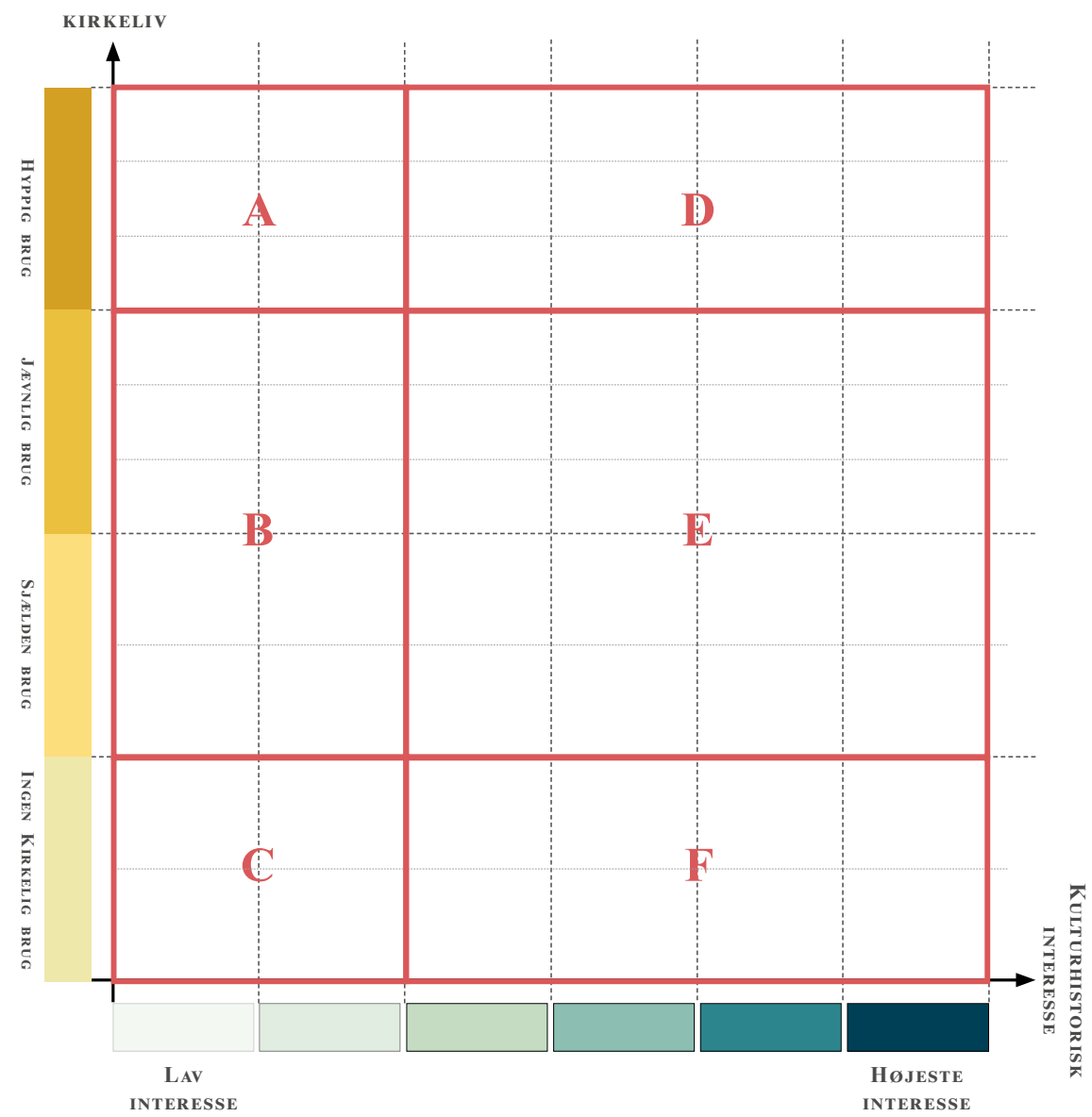
HYPPIG BRUG	Daglig brug	
	Ugentlig brug Flere gange pr uge	
	Ugentlig brug Én gang pr uge	
JÆVNLIG BRUG	Månedlig brug Flere gange pr md	
	Månedlig brug Én gang pr md	
	Højtider og særlige handlinger	
SJÆLDEN BRUG	Lejlighedskirke	
	Hovedsagligt sommerkirke	
INGEN KIRKELIG BRUG	Åben for besøgende, turisme og ekstern brug	
	Kirken anvendes ikke	

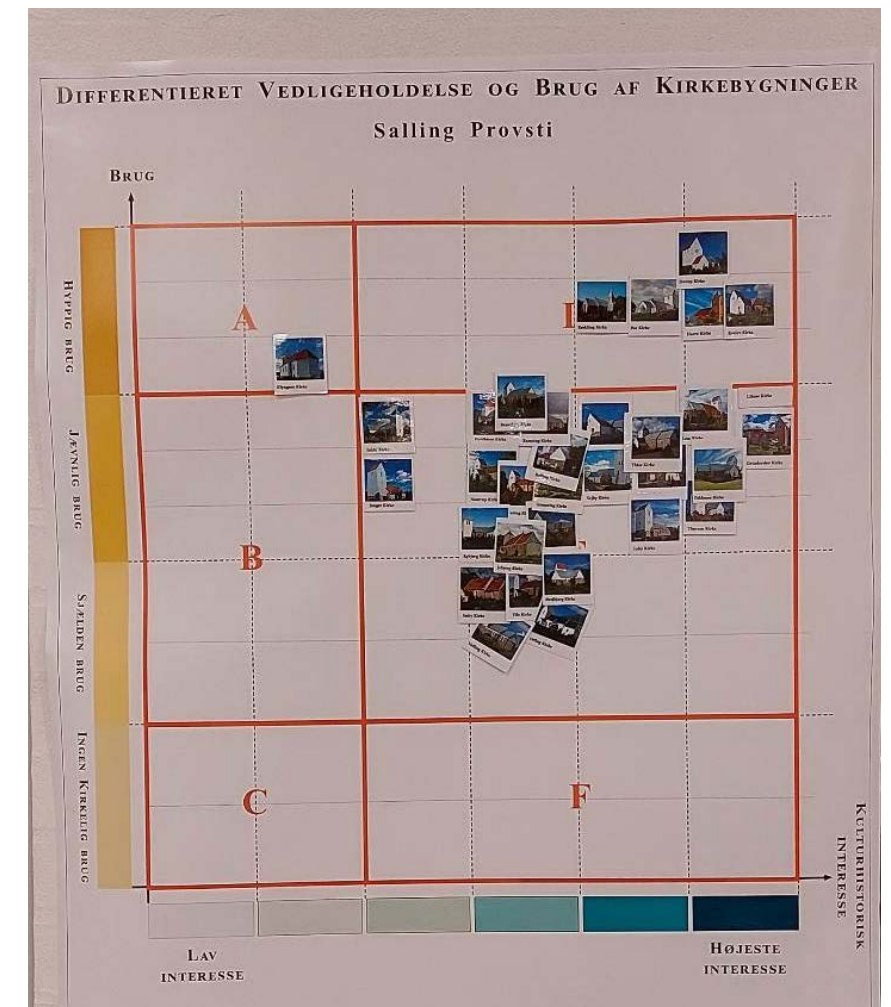
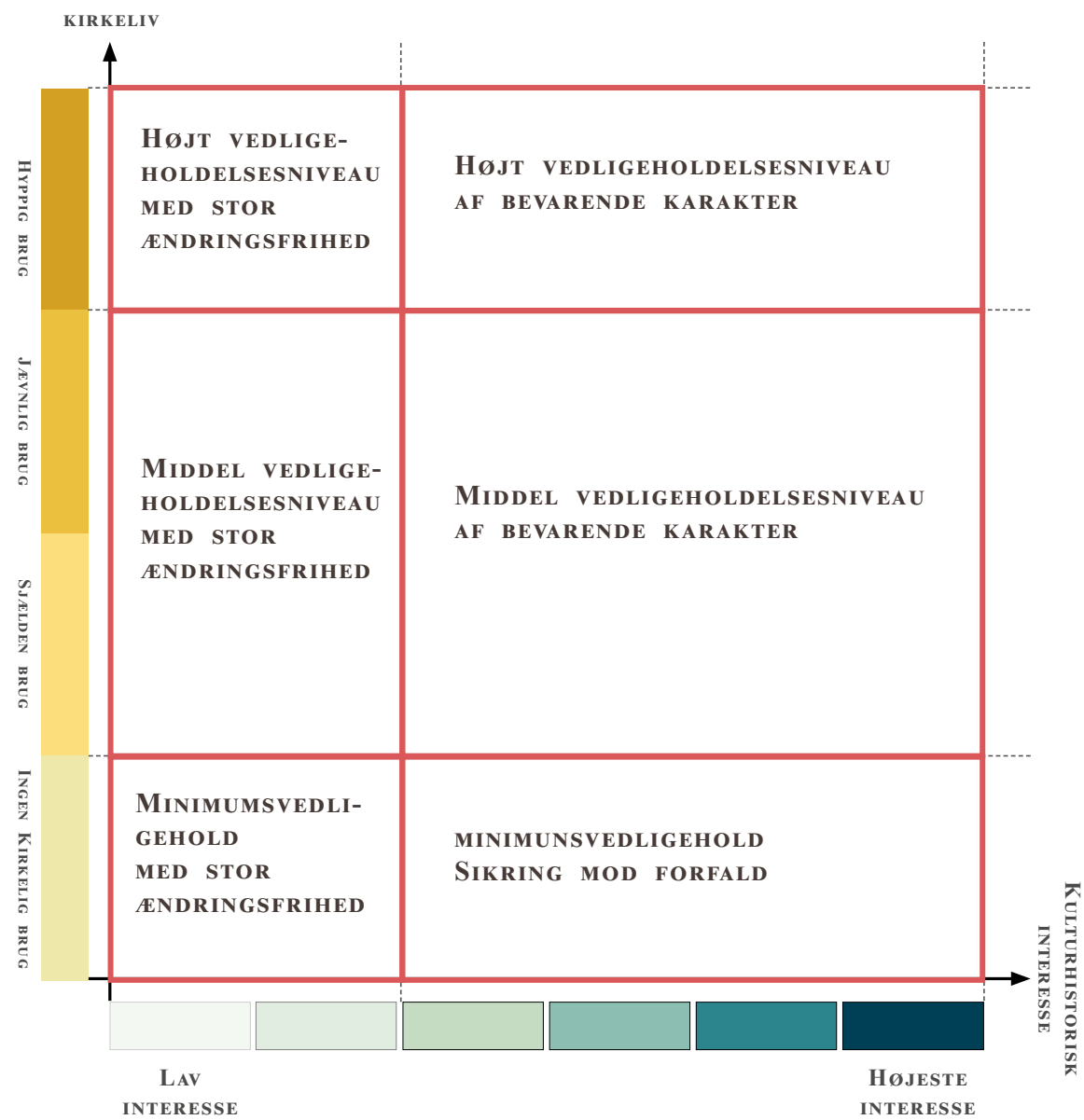
ØVELSE 3: VURDERING OG KATEGORISERING

ØVELSE 4: SAMLET KATEGORISERING

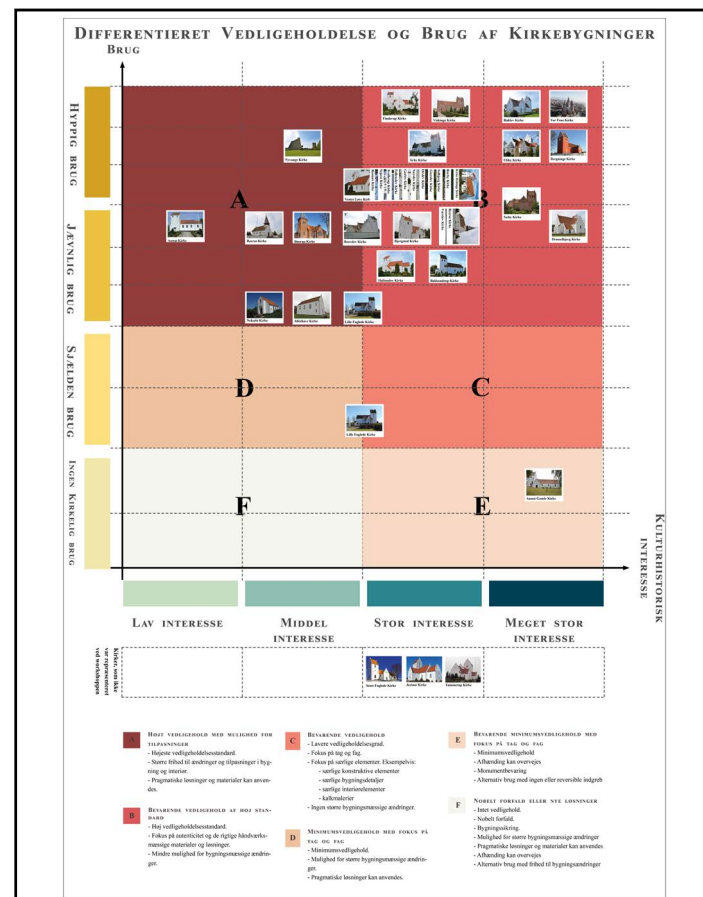

STRATEGIER FOR FREMADRETTET VEDLIGEHOJDELSE

UDBYTTE AF PROCESSEN

Status

Overblik

Den korte bane

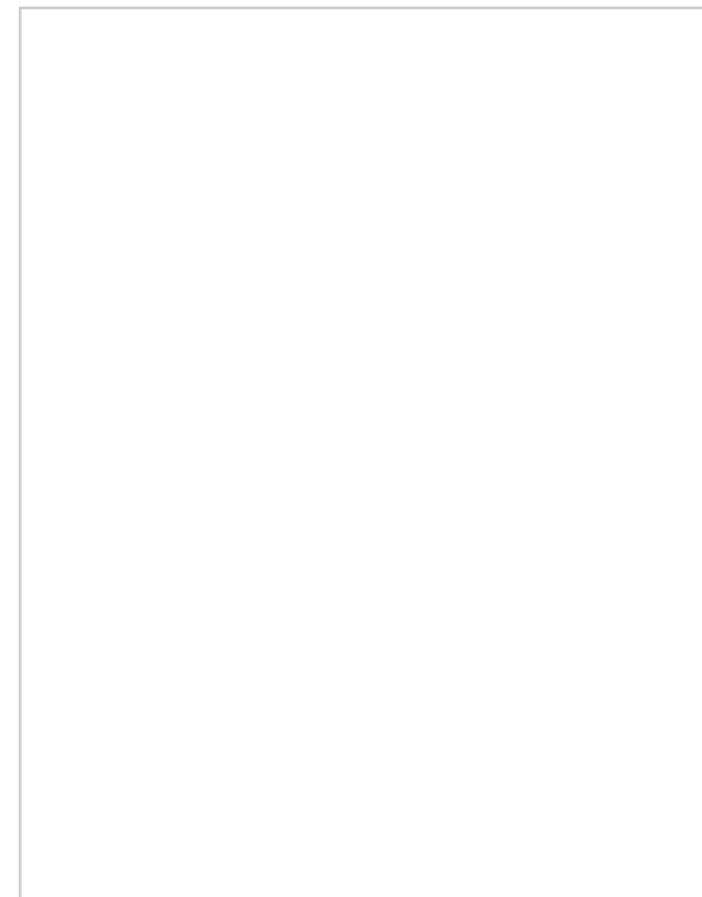
Opgaver fra synsrapporter prioriteres ved gennemgangen

Intervaller for udbedringsbehov

1. Meget væsentligt/akut behov for udbedring
2. Væsentligt behov for udbedring
3. Behov for udbedring
4. Mindre behov for akut udbedring.

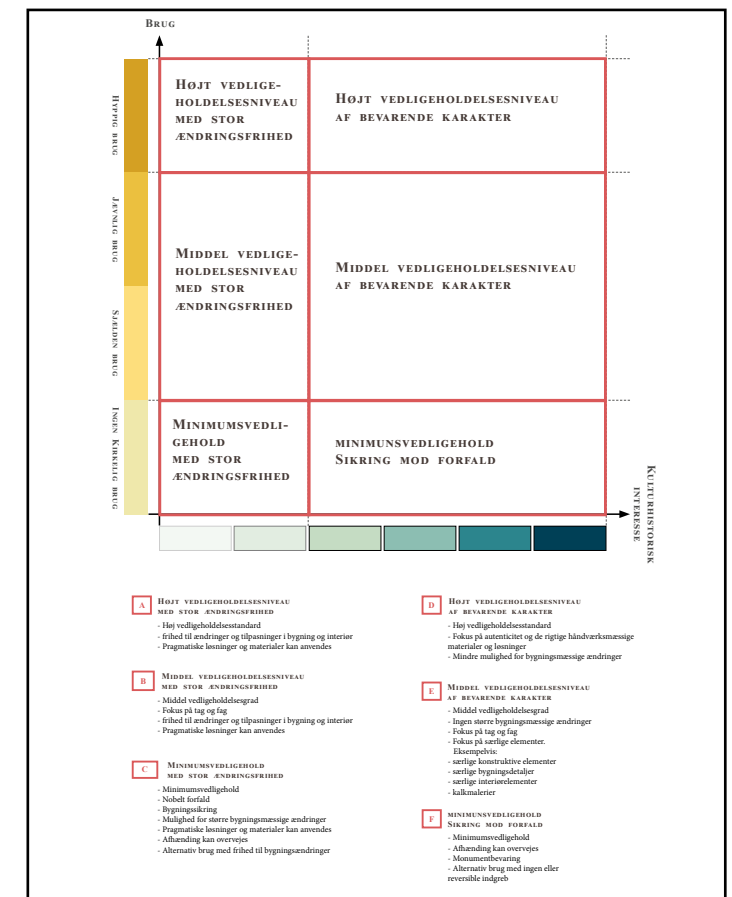
Prioritering af aktuelle opgaver

Den mellemlange bane

Langsigtet vedligeholdelsesplan

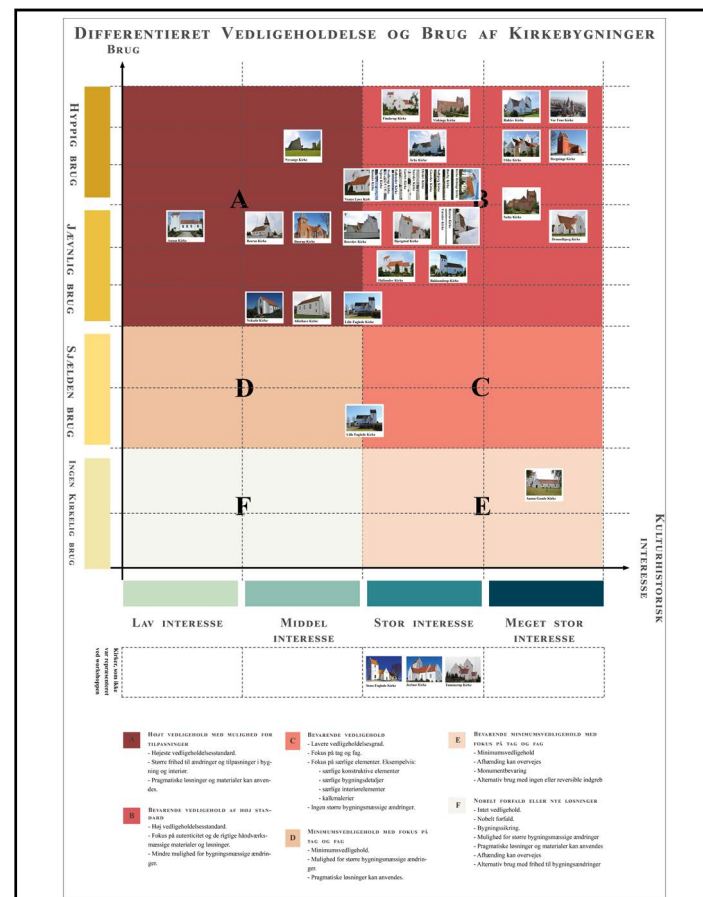
Den lange bane

Langsigtet strategisk tilgang

UDBYTTE AF PROCESSEN

Status

Overblik

Den korte bane

Opgaver fra synsrapporter prioriteres ved gennemgangen

Intervaller for udbedringsbehov

1. Meget væsentligt/akut behov for udbedring
2. Væsentligt behov for udbedring
3. Behov for udbedring
4. Mindre behov for akut udbedring.

Prioritering af aktuelle opgaver

Den mellemlange bane

2. Ydervægge / facader		Udbedring			ansvarlig	Ø
Bygningsdel	Evt. bemærkninger / skader	Snarest	Næste år	Indenfor 4 år		
2.1. Facader / gavle		☐	☐	☐		☐
2.2. Beklædninger		☐	☐	☐		☐
2.3. Låsnem		☐	☐	☐		☐
2.4. Altaner		☐	☐	☐		☐
2.5. Andet		☐	☐	☐		☐

Ad. 2.1. - Kontroller om der er revner, dårlige fuger, afskallinger, løse afskallinger (evt. tagsten) eller behov for evt. kalkning.
Ad. 2.2. - Kontroller, evt. med syl, om der er angreb af råd, eller om overflader mangler malerbehandling.
Ad. 2.3. - Kontroller om der er revner, dårlige fuger, afskallinger, løse afskallinger (evt. tegsten) eller behov for evt. kalkning.
Ad. 2.4. - Kontroller om der er revner, rust på værn mv.
Ad. 2.5. - Andre forhold der har betydning for ydervægge / facader.

3. Vinduer og døre		Udbedring			ansvarlig	Ø
Bygningsdel	Evt. bemærkninger / skader	Snarest	Næste år	Indenfor 4 år		
3.1. Døre		☐	☐	☐		☐
3.2. Vinduer		☐	☐	☐		☐
3.3. Træknuder		☐	☐	☐		☐
3.4. Fuger		☐	☐	☐		☐
3.5. Slibemåle		☐	☐	☐		☐
3.6. Andet		☐	☐	☐		☐

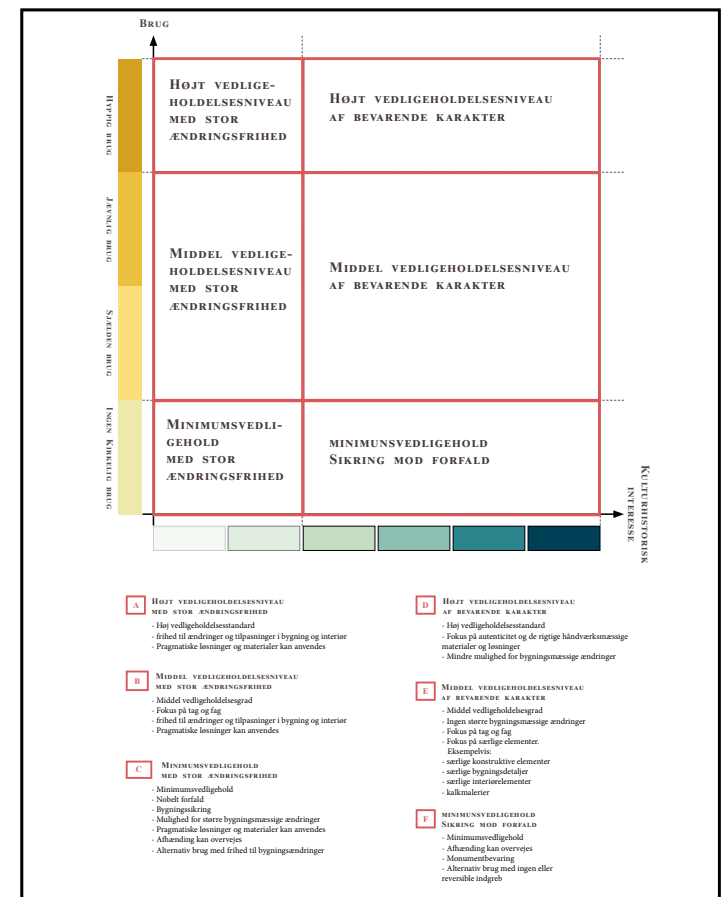
Ad. 3.1. - Kontroller, evt. med syl, om der er angreb af råd, eller om overflader mangler malerbehandling.
Ad. 3.2. - Kontroller, evt. med syl, om der er angreb af råd, eller om overflader mangler malerbehandling. Vurder også punkterede ruder.
Ad. 3.3. - Vurder om der er roak, og om de er placeret korrekt - foretag også en funktionsafprøvelse.
Ad. 3.4. - Kontroller om fugterne er installeret og tætte.
Ad. 3.5. - Kontroller om der er revner, løse klinker eller algevækst.
Ad. 3.6. - Andre forhold der har betydning for vinduer og døre.

1. Tagkonstruktion / tagrum		Udbedring			ansvarlig	Ø
Bygningsdel	Evt. bemærkninger / skader	Snarest	Næste år	Indenfor 4 år		
1.1. Tagbelægning		☐	☐	☐		☐
1.2. Tagrender / nedløb		☐	☐	☐		☐
1.3. Udvendigt træværk		☐	☐	☐		☐
1.4. Skotrender		☐	☐	☐		☐
1.5. Aftrækkanaler / hæder		☐	☐	☐		☐
1.6. Spar, lægter mv.		☐	☐	☐		☐
1.7. Underlag / understrykning		☐	☐	☐		☐
1.8. Ventilation		☐	☐	☐		☐
1.9. Isolering		☐	☐	☐		☐
1.10. Gangebø / adgang		☐	☐	☐		☐
1.11. Klokker / ringsantag		☐	☐	☐		☐
1.12. Skotsten		☐	☐	☐		☐
1.13. Andet		☐	☐	☐		☐

Ad. 1.1. - Kontroller om der er skader på tagbelægningen, evt. løse sten, revnede tagplader, utætheder eller lign.
Ad. 1.2. - Kontroller om der er utætheder, skotrender eller lign.
Ad. 1.3. - Kontroller, evt. med syl, om der er angreb af råd, eller om overflader mangler malerbehandling.
Ad. 1.4. - Kontroller endvidere om der er tegn på utætheder, i form af udfugtet træværk.
Ad. 1.5. - Kontroller om der er utætheder ved hæder eller aftrækkanaler.
Ad. 1.6. - Kontroller om der er fugt, eller tegn på dette på spar, lægter, klokkerstæbe mv.
Ad. 1.7. - Kontroller om der er skader på underlaget, eller om der mangler understrykning.
Ad. 1.8. - Vurder om der er tilstrækkelig ventilation af tagrummet, eller om der er tegn på at det er i underkanten.
Ad. 1.9. - Kontroller om isoleringen er tæts, eller om der er rødder (tegn på evt. trærot).
Ad. 1.10. - Vurder om der er tilstrækkelig gangbø, og om der er gode adgangsmuligheder til tagrummene.
Ad. 1.11. - Vurder om der er skader, rust eller ring på klokker / ringsantag samt tilhørende mekanik. Vurder også klokkernes klang.
Ad. 1.12. - Kontroller om der er revner, behov for spætning og om rensesømme er i orden.
Ad. 1.13. - Andre forhold der har betydning for tagkonstruktionen.

Langsigtet vedligeholdelsesplan

Den lange bane

Langsigtet strategisk tilgang

LANGSIGTEDE VEDLIGEHOLDELSPLANER

Fordele ved vedligeholdelsesplaner

- Overblik over opgaver over længere tidsperiode (fx 10-15-20 år)
- Bedre mulighed for planlægning og prioritering
- Mere overskuelig overlevering ved udskiftning i menighedsrådet
- Eliminering af overvedligehold

OVERVEDLIGEHOOLD

Eliminering af overvedligehold

- **vedligehold af æstetisk karakter mere end konstruktiv**
- **hyppige kalkninger**
- **maling af inventar**
- **måske skal man vænne sig til en anden standard?**
Bygningerne kan holde til meget!

MATERIALE TIL VIDERE ANVENDELSE

Materiale

Gør det selv!

- Diverse skemaer vil blive tilgængelige til print.
- Skabeloner til langsigtede vedligeholdelsesplaner vil blive tilgængelige til print.
- Webinaret vil blive tilgængeligt til streaming.

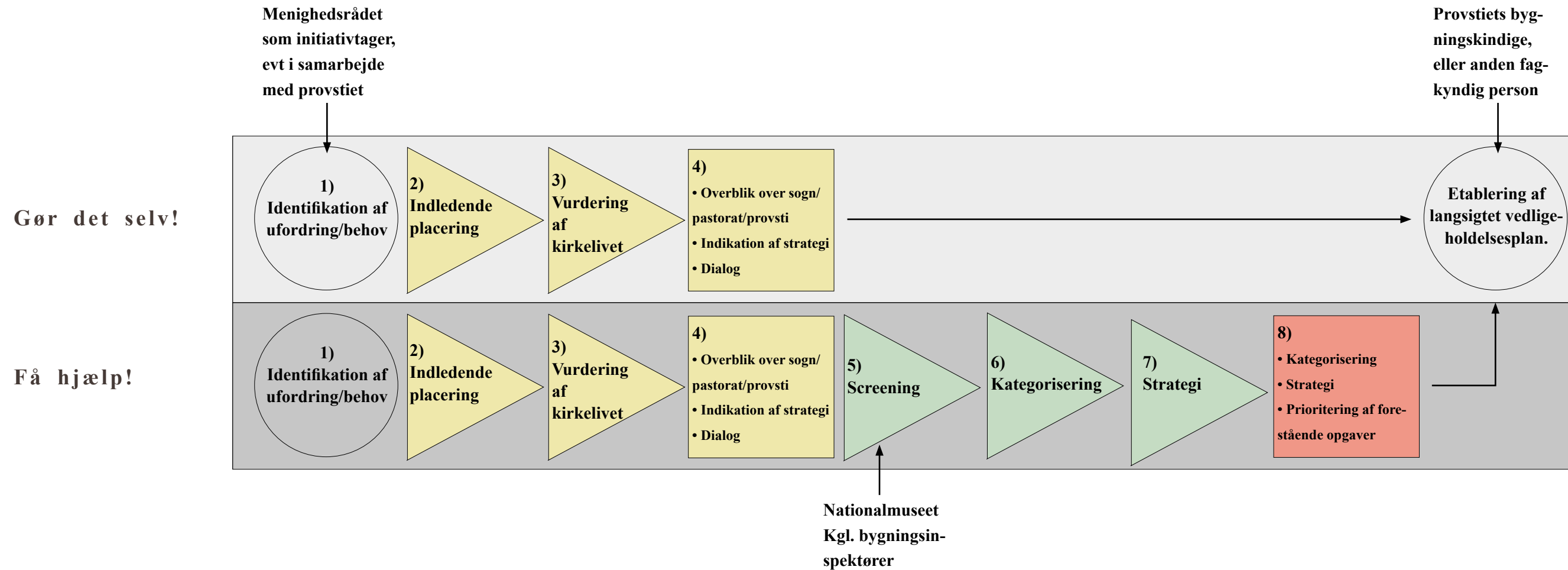
.....

Få hjælp!

- Det vil blive muligt at bestille en workshop-proces.
- Det vil blive muligt at bestille screeningsproces hos Nationalmuseet. Pris og proces er under afklaring.

PROCESDIAGRAM

**FUND, KONKLUSIONER OG
FREMADRETTEDE OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER**

PROJEKTETS KONKLUSIONER

Metoden kan medvirke til at:

- skabe overblik i pastoratet / provstiet
- skabe bevidsthed om kirkernes forskelligheder
- give retningslinjer for den fremtidige tilgang til kirkebygningen
- give et transparent udgangspunkt for dialog
- opdage kirkernes forskellige potentialer
- give sprog til samtalen

Metoden kan IKKE:

- løse hele udfordringen.. projektet viser en klar sammenhæng mellem ressourcefattige områder og stor national kulturarvsværdi = De provstier, der har færrest ressourcer har ofte en særligt stor tætthed af værdifulde kirker.

Modellens kategorisering vil derfor i mange tilfælde vise, at langt størstedelen af provstiernes kirker skal prioriteres at have et højt vedligeholdelsesniveau med bevarende vedligehold.

FREMADRETTEDE PROJEKTNÆRE OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

Styrket dialog med Nationalmuseet og kgl. bygningsinspektører

- **dialog nedbryder fordomme**
- **mere informativ hjemmeside:**
 - bedre information om forskellige temaer
 - information om ansøgningsproces og materiale
 - oplevelse af større åbenhed
- **hyppigere og tidligere inddragelse af kgl. bygningsinspektør og Nationalmuseet via konsulentrunder**
- **inddragelse af menighedsråd i screeningsproces skal prioriteres fremadrettet**

TAK FOR OPMÆRKSOMHEDEN